

Tu sem ostal.
Ne morem stran.
Šla je na pot le misel moja.
Gosta je noč,
mokra plan —
bo se li vrnila?

Tu sem ostal.
V sladkem snu
roma ti dete v ta zlati dan.
Pojdi za njim!
Svet je na dnu
z zvezdami posejan.

ZEMLJA.

Zapisano stoji:
»Se boš vrnil domov
nag in ubog
in brez biriča.«

Pa bom šel,
potrkal na hram:
K vam, k vam!
In se bo hram odprl
in se ne bo nihče ozrl
in legel na postelj bom svojo.

Pa ne bom več vstal.
Bom pal, bom pal,
kjer sto jih leži že.
Bliže, bliže
se stisnimo,
niže, niže
poležimo,
kjer sto jih leži že!

Prižgejo luč,
opravijo živino.

STEKLAR ŠIMEN.

FRANCE BEVK.

Bil je jesenski podvečer. Silen veter je zavil celo pokrajino v gost prah, nato se je ulilo neurje čez vsa polja in griče kot bi Bog pokončaval Sodomo in Gomoro. Drevje se je vilo, kot bi se hotelo odtrgati in bežati, a je stalo trdno v koreninah kot Lotova žena. Ljudje so bežali v hiše in risali svoje obraze na šipe pol v grozi pol v začudenju. Zakaaj lepa je taka narava in polni človeka z veličastvom.

Prve debele kaplje so mi udarile na pleča, ko sem stopil v gostilno. Pravkar so prižgali luč in zagrnili okna. Izba je imela podobo visokega trapêca z ognjiščem v kotu; ob steni je bilo par miz; zakaajen nizek strop in temne stene so tiščale v sredo, kot da se hočejo porušiti, a se niso premaknile.

Ob ognjišču je sedela gostilničarka in došla odraslo dete, ki se je igralo z njenimi nedri, ki jih ni skrivala. Stara ženica je molila sedé na majhni pručici in se ob vsakem sunku dežja v okna prekrizala znova. Krčmar je pestoval majhno punčaro na kolenih, ki je grabila psa na stolici. Pri sosednji mizi sta si sedela dva človeka nasproti in pila vsak zase.

Prvi je bil majhen, širok, starikav, poln gub po obrazu, ki so se mu neprestano pačile v smeh in ga delale pretirano dobrodušnega. Pil je pomalem, kapljo za kapljo, kot da hoče neizmerno podaljšati užitek kupljene pijače. Drugi je bil visok, suh, rdečelas, brez smeha in gostobeseden; pil je naglo, zduškoma, enako kot je govoril. Njegove oči so bile krvavo obrobijene.

Že ko sem vstopil, sta bila v živem pomenku. Vendar je rdečelasec za hip prenehal in porabil to priliko, da je pil. Možiček pa se je smejal vame. Nazadnje, da bi imel kaj reči, je pritrdil:

»Da, tako je...«

Rdečelasec me je pogledal, nato je z važnim poudarkom pokimal z glavo: »Ali ni res tako? Da bi tako ne bilo, bi danes... Eh, kaj! Samo par besed. Le ena črka bi bila zadostovala...«

Možiček je zopet prikimal. Po kratkem molku, ki je bil obema nadležen, je stegnil rdečelasec kazalec desne roke in ga postavil kvišku.

»Marko,« je dejal. »Marko, ali sem ti pa povedal vse od konca do kraja, kako je bilo? Ali sem ti povedal?«

Marko je smeje se prikimal. Vendar je dejal: »Ne vem, če si mi vse povedal.«

»Šimen,« je dejal krčmar. »Vsak večer slišimo trikrat. Povej kaj drugega.«

Šimen je zamahnil z roko, ne da bi se ozrl, z enim očesom je poškilil name, z drugim je pomežiknil Marku.

»Ne vem, če sem ti vse povedal. In če sem ti povedal, ali si razumel? Težko je raz-

umeti... tako namreč, da se ti zdi, da si v moji koži. Danes si ti srečnejši od mene. Menjal bi s tabo... Jožefa Majerja si poznal?»

»Kaj bi ga ne!« je dejal Marko in nehal škiliti name. »Iz naše vasi je bil doma. Sin navadnega bajtarja...«

»Vidiš... vidiš,« mu je rdečelasec segal hlastno v besedo.

»Še za sol niso imeli. On pa je zapustil tovarno za steklo.«

»Vidiš, in kaj samo to. Vilo z vrtom. Dve hiši v mestu. Poln hlev konj, dva avtomobila, majhno ladjo in boggavedi kaj še vsega. Eh, to je bogastvo! Ceni ga kakor hočeš, ne preceniš ga!«

»Vem, vem,« je pokimal moziček in ni izpustil smeha raz obraz, gledajoč po ostalih, češ, poslušajte ga.

»Jaz sem ga poznal že od rojstva. Skupaj sva se igrala. Nekoč ga je hotel oklati pes, jaz sem ga rešil. Kolo mu je padlo v vodo, šel sem ponj. On mi je dejal vedno: Šime moj! Jaz njemu: Pepček moj mali! Tako sva si bila. Kdo je mislil tedaj?

Jaz sem se naučil delati. Bil sem močan, on pa mladič. Ko sem hotel iti na Francosko, je dejal: Šime, moj Šime, grem s teboj! In šel je z mano. Povem ti, na tehle rokah sem ga nosil. Dajal sem mu jesti. Učil sem ga govoriti, prijeti za delo. Še umrl bi bil od lakote, če bi mene ne bilo. Kolikokrat me je hvaležno potrepljal po ramenih in mi hotel dati ves svoj zaslužek. Jaz nisem maral...

Vidiš in tako sva živela. Eno leto, dve. Pepček se je privadil vsemu, da, še boljje nego jaz. V rokah je bil šibek, toda pod čelom mu je tičalo nekaj drugega kot v meni. Poleg tega je imel srečo. Prokleta srečo. Zakaj sreče je treba, ki te zalezuje po pasje, ako tudi bežiš pred njo, ako hočeš kaj doseči. Jaz je nisem imel, moje roke mi niso dale vsega.

Tako je on postal tovarnar za steklo, jaz pa delavec pri njem. Dvajset let sem mu delal. Vsak dan, od jutra do večera. Nikoli nisem zaostal. Še oženil sem se nalašč na nedeljo. Razpihaval sem si pljuča in pil strup. Kakšne oči imam. Saj sem skoraj oslepel... Vidiš in na rokah sem ga nosil, zdaj pa je prihajal kot gospod med nas delavce... Ni vsem usojeno.«

NANDE VIDMAR: SV. PAVEL.

Šimen je prijel za kozarec in kot da pije iz njega vse sladke in grenke spomine, ga ni mogel odstaviti.

»Navaden delavec si bil,« je dejal Marko, in tudi njega je prijela otožnost, smeh je izginil za trenutek izmed gub obraza.

»Kajpada. Saj ne rečem... Dober gospodar mi je bil. Eh, predobro se je zavedal, kaj sem mu bil jaz. Zato se mi je vedno smehljal in me potrepljal po ramenih: Kako ti je, Šimen? — In dejal sem mu: Dobro; že gre. Ali se spominjate, Jožef, kako sva šla na Francosko. Niti kruha si niste znali kupiti, niti za delo prijeti. — Eh, da, da! mi je dejal vselej, — če bi tebe ne bilo...

Ob podobni priliki sem mu nekoč povedal: Vidite, Jožef, že dvajseto leto Vam garam in izpihujem prsa, ki so votla kot čeber. Za roko sem Vas vodil, ki imate tovarno, jaz pa nič... Ko obnemorem, poginem na cesti. In tedaj, pomisli, mi je pogledal v oči kot prijatelju: — Šimen, vem, kaj si storil zame. Ne bom te pozabil v oporoki ali kadar obnemoreš. Dvajset tisoč ti dam; ali bo dovolj?...

Zlat mož, zlata beseda! Dvajset tisoč! Saj ne vem, kaj sem mu odgovoril. Vse noči sem sanjal o tem. Vedno me je skrbelo, kaj bo, ko izpihnem zadnji konec pljuč.

Tu pa: dvajset... Bil je pošten, imel je vest... Ali misliš, da ni mislil resno?« Marko je škilil, smeh mu je znova igral po neštetih gubah obraza, kozarec se mu je polnil in mu ga ni bilo treba nalivati. Samo prikimal je.

»Bil je poštenjak.«

»Vidiš. Če bi dobil dvajset tisoč, koliko let bi mi ne bilo treba delati? Vsak večer bi ti plačal, da bi pil. Ali bi pil?«

»Bi.«

»Saj bi lahko. In še bi ne zmanjkalo... Če bi bil Jožef mogel izpolniti obljubo, namreč. Tako pa... Zakaj taki gospodje neki umirajo kot bi jih ugasnil!«

Žalost in nejevoljo, ki sta se nabrali na obrazu in v besedi, je potopil v kozarec vina, ki ga je izpil duškoma. Tudi Marko se je zresnil.

»Saj veš, kako je bilo... Zjutraj sem prišel v tovarno in so mi povedali: Mrtvoud ga je zadel. — Koga? — Njega. Tovarnarja. — Kot bi me kdo tolkel z gorjačo po prsih. Zaskelilo me je in zbolelo. Sree se nikoli ne vara. V oporoki ni bilo zapisanih tistih dvajset tisoč, gospodje so se mi smejali, ko sem jim povedal, vdova jih je dobila in otroci... Vendar so moji. Le svoje zadnje volje ni mogel sporočiti. Kdo je mislil na smrt!«

»Zapisano ni bilo,« je dejal sočutno Marko in gledal v prazen kozarec.

»Pred Bogom in med nama je veljalo. Toda vzemi, če moreš, svoje, da ne boš tat. Samo majhen listič, če bi mi bil dal: Tako in tako... par besed in podpis...«

Par trenutkov sta molčala oba. Pogledala sta po sobi, kot da iščeta zasloombe v naših pogledih, ki so bili topi. V tihoto sobe je udarjal dež in prasketanje ognja na ognjišču, ki je slikal strahovite kirklopske sence na steno.

»Saj če bi dal, ne bi dal zastonj, stokrat prisluženi denar je bil,« se je obrnil name. Tako sem gol. Ali ni žalostno?«

»Da,« sem prikimal, ne vedé, kaj naj rečem. Tedaj se je obrnil na sedežu, oči je uprl vame, ki so bile tako čudne in prodirne, da so me bolele.

»Dovolite gospod,« je dejal v italijanščini in nalahno privzdignil klobuk.

»Prosim,« sem dejal slovenski.

Čudno mehko in uslužno mu je silil nasproti meni tuj jezik na ustnice. »Znam

tudi nemški. Deutsch, wissen Sie! Parlez vous français? Ne? Tedaj je vseeno.«

Možiček je kimal in dejal: »Govori slovensko. Kaj boš!...«

»Pusti!« je ta zamahnil z roko, »gospod razume vse... Poslušajte, gospod. Moja zgodba je čudna, zamotana. Ogoljufan sem... Vi boste znali razsoditi...«

Sugestivno je uprl oči vame. Vsako besedo je meril, kot da jo je vrgel na skodelico. Čul sem zgodbo znova. Vso pot iz deških let, preko dela na Francoskem, do tovarnarjeve nagle smrti in podrtih upov.

»Čemu sem delal? Kaj bom imel na stara leta?«

Na to vprašanje ni bilo mogoče dati odgovora. Strmel sem vanj. Žalost pomešana z vinom se je utrinjala na obrazu.

»Denar je moj in vendar ga ne morem terjati. Ali je pot, da bi ga dobil?«

Odkimal sem.

»Vidite... Če bi bil zapisal, samo dve črki in moje in njegovo ime. Čemu je moral umreti?«

»Da, tako je!...«

»In jaz še vedno hodim v njegovo tovarno. In nihče ne pride in me ne potreplje po rami: — Šimen, kako je? — Nikogar ni, da bi prenehal z delom in dejal: — Tako. Že gre. Ali se spominjate na mladost. Kot dete sem Vas pestoval. Brez mene bi te tovarne ne bilo...«

Turobnost dežja in besed sta napolnila vse ozračje. Vsi smo molčali. Marko se ni smejal. Obrazi so bili resni kot mozaiki.

»Saj njemu ne rečem nič. On je bil dober. On bi bil obljubo tudi izpolnil... Denar je moj...«

Bil je omamljen od govorjenja in pijače. Trudnost se ga je lotevala. Nemo je strmel predse par hipov, nato se je dvignil s svojo težo nejevolje in žalosti, plačal in odprl vrata.

Veter je pihnil dež v izbo. Daleč tam zadaj je gorelo nebo v blede zarji luči velikega mesta. Na levi strani se je v dnu teh luči posebno resno izražala rdeča zarja kot medel zubelj, ki je švigal od tovarne v nebo.

»Glejte tam,« je dejal Šimen, »so moja pljuča.« Ko je stopil v dež in se majal čez trg, je mrmral: »Ni pravice, če ni napisana. Denar je moj...«